

Самур

№ 1 (295) 2016-йисан 28-январь

1992-йисан январдилаь акъатзава

Цийивилер

www.samurpress.net

Лайихлу къимет

Алай йисан 21-январдиз Швейцариядин Лозанна шегьерда Европадин Олимпиядин Комитетдин крар кылиз акъудзавай комитетдин нубатдин ижлас

кыле фена. Ина «Баку-2015» I Европадин Къугъурин Тешкилатдин Комитетдин кыл, Азербайжандин сад лагъай ханум Мегърибан Алиевадиз Европадин Олимпиядин Комитетдин вини дережадин премия тир Къилин Орден гана. Икъван гагъди дуьньядин дережадив къведай шумудни са спортдин мярекатриз регъбервал гайи Мегърибан Алиевадиз виликан йисара Франциядин, Пакистандин, Сербиядин ва Польшадин президентрини гъкуматдин премьер гана. Ам гъакъни дуьньядин маса тешкилатрин премьериз лайихлу хъана.

Вичиз орден гунай талукъ тешкилатрин чехибур уз разивал къалурай Мегърибан Алиевади эхиримжи йисара Азербайжандин спортсменри къазанмишай агалкъунрикай, виликай къвезмай йисуз спортдин рекъай Бакуда тухвана къанзавай мярекатрикай ихтилатна. Ада лагъайвал, 2017-йисуз чи республикадин къилин шегьерда IV Исламдин Рейсадивилин Къугъунар кыле фида. Исътда и мярекат патал гегъеншидиз гъазурвилер аквазва.

Мурад Кажлаеван 85 йис

Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева чи девирдин чехи манидар, СССР-дин халкъдин артист, дагъустанвийрин дамах тир Мурад Кажлаеваз Азербайжандин меденият, гъакъни музыкадин рекъай Азербайжандинни Россиядин алакъяр вилик тухунай «Достлукъ» орден гана.

Вичин 85 йис хъанвай юбилярдив орден вугун патал Азербайжандин Россияда авай посол Полад Бульбульогълу Магъачкъаладиз фена. М.Кажлаева вичиз орден гунай Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиеваз разивал къалурна.

Гуьруьшда иштирак авур Дагъустан Республикадин кыл Рамазан Абдулатипова къве республикадин арада алакъяр къвердавай мадни мягкем жезвайди кылди къейд авуна. Ада лагъайвал, Магъачкъалада Азиз Алиеваз гуьмбет эцигзава. Гъа са вахтунда ина адан твар алай майданни жеда.

Р.Абдулатипова Дербентдин 2000 йисан юбилейдиз гъазурвилер кыле тухудайла Азербайжанди гайи куьмекар рикел хкана. Чи гъкуматдин куьмекдалди ина Гейдар Алиеван тварунихъ галай куьче кылай-кылди гуьнгъуна хтуна. Алай вахтунда Дербентда абадвилерин крар давамарзава. Дагъустандин гъкуматди ина Олимпиядин къугъурин меркез, гъакъни Азербайжан драмтеатр паталди цийи дарамат эцигун къарардиз къачунва. Республикадин маса шегьеррани чехи проектар кылиз акъудзава. И карди Дагъустан йигин камаралди вилик физвайди субутзава.

И ЧИЛ ХАЙИ ДИГЕ Я

Редактордин гаф

ЖУВВАЛ ХУЬН!

Цийи йисан рикъ ахъайдай хабаррикай сад Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева 2016-йис муьлти-культурализмдин йис тирди малумарун хъана. Им акъ лагъай чал я хъи, чи республикадин къадардиз тимил халкъар, чара-чара динрин, тарикъатрин векилар генин кваз къада, абурун месэляяр гъялун патал галайвалда, чпин чал, меденият, адетар хуьн паталди абур ийизвай алахъунрик гъкуматдини къуьн кутада.

Хупъ хъсандиз атанвачни йис! Эхъ, им умудрин йис я, кутургай ам чаз! Вини кыле авай, чпив гъкум гвай ксари чакъ яб акалрай, чаз крар гуьнгъуна кутаз куьмек гурай. Лезгийрин крар лагъайтла, вири дидед чалахъ, медениятдихъ ялзавай бур я.

Са йисалай вичин 25 йис тамам жезвай, 1997-йисалай, яни и гафарин авторди газетдиз регъбервал гуз эгечлай йикъалай гъкуматдин патай са куьмекни авачиз акъатзавай «Самур» газет клевера гъатнавайди мад гилера рикел хкиз къанзава аз. Пулунин такъатар авачирвилей эхиримжи йисара вацра садра чап жезвай газетдин гъалар хъсанзавач. Азербайжандин лезгийрин уьмуьрда къетген вакъиадиз элкьвенвай, лезги чалан женгчи хъиз сейли хъанвай, Азербайжандин лезгийр гъаф яшамин жезвай районрин, хуьрерин мектебра вичикай лезги чалан чирвалаг хъиз менфят къачузвай «Самур» акъудун гъафни-гъаф четин хъанва. Адаз гъкуматди къайгъударвал къалурнайтла хупъ хъсан жедай.

Чи Къулан вацун твар алай, чи халкъдин чал, тарих, меденият, адетар хуьзвай «Самур» газет 24

йисуз куьне хвена, играми келдаибур! Куьне ам къеначиртла, куьне чакъ руьгъ кутуначиртла, чавай ам акъудиз жедачир. Республикада кыле физвай вакъиаяр, девальвация, пул къиметдай аватун, чапдин харжияр хкаж хуьн ва масабур себеб яз Бакуда цудралди газетар акъатзамач. Ингъе Азербайжандин авайни-авачир са лезги газетдиз чна санал аявал тавуртла, кев жеда ам. Чи руьгъдин ивирар хуьзвай, дидед чалан таъсиб члугъазвай «Самур» газет чап авуниз куьмек гун алай аямда чи халкъдин намусдин месэладиз элкьвенва.

Муьлтикультурализмдин йис къадардиз тимил халкъар, абуркай яз лезгийр патал са хабардарвал я: чи пун-кыл вуч ятла, чун вужар ятла чи рикел хкизва, жуван тарихар, дидед чал, дегъ адетар хуьн, жуван медениятдал дамахун чи къетген везифа тирди чав къатгуз тазва, жуван милли къанажагъ, руьгъдин къакъанвал хвена къанзавайди, халкъ паталди къегъалвилелди, къени крарихъ гелкъуьн чи буржи тирди чирзава ада чаз.

И дуьньяда инсанрин кыилел къвезвай вири татугайвилерин бинеда савадсузвал ава. Газет, ктаб келзавачир, вичин чирвилер артухарзавачир инсандиз беъемди лугъуз жедач. Гъайиф хъи, къе чи халкъдин арада лезги чал негъзавай бур, дидед чалал акъатзавай газетар, журналар, ктабар кваз

къазвачирбурни гъаф ава. Халкъ паталди алахъзавай, адан рикел экв куьклубриз къанзавай женгчийрал къимет эцигиз гъелени чир хъанвач садбуруз.

Цинин йис четинвилералди алуькнава. Анжах ада чаз Азербайжандин авай-авачир са лезги газет акъазардай гъахъ гузвач. Четинвилери инсанар клевера туртани, рекъерни къалурда. Ада къенятдиз вердишарда. Ингъе гъар вуч къенят авуртани, руьгъдин каш алудзавай затлар хуьн. Гъар са халкъдин сад лагъай дамах адан чалал акъатзавай газет тирди рикелай ракъур тийин.

Ци чи республикада муьлтикультурализмдин йис я. Им чун хътин халкъар патал са имтигъан я. Чаз жуввал чир хъийидай, жуванбуурал къимет эцигиз, жуванбуурал алакъунрал дамахиз тадай имтигъан. Акван чавай и имтигъандай экъечлиз жеда тла...

Халкъдин кардик
къуьн кутун
къегъалвал я.

Лезги халкъдин мисал

Xəbərlər

www.samurpress.net

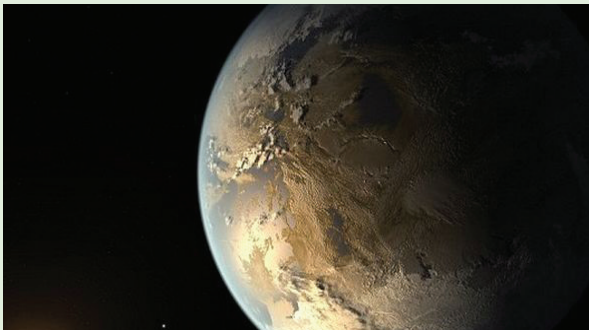
20 Yanvar sınağı

Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə "20 Yanvar sınağı: azərbaycançılıq nümunəsi" adlı dəyirmi masa keçirilib. Tədbirin moderatoru Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin İcraçı direktoru Azad Məmmədov Azərbaycan xalqının tarixinə Qanlı Yanvar faciəsi kimi daxil olmuş 1990-cu ilin 20 Yanvar hadisələrini həmin gün Azərbaycan xalqına qarşı sovet imperiyası rəhbərliyinin həyata keçirdiyi hərbi təcavüz, insanlığa qarşı törədilmiş ən ağır cinayətlərdən biri kimi xarakterizə edib.

Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında İdarəçilik Akademiyasının prorektoru Əlikram Abdullayev, Prezident Administrasiyasının millətlərəarası münasibətlər, tolerantlıq və multikulturalizm məsələləri üzrə müşavirliyinin baş məsləhətçisi Etibar Nəcəfov, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədr müavini Səyyad Salahlı, millət vəkilləri Aydın Mirzəzadə, Cavanşir Paşazadə, Qafqaz müsəlmanları idarəsinin sədr müavini Qəmərxanım Cavadzadə, Rus pravoslav kilsəsi yeparxiyası nümayəndəsi Konstantin Ata, Avropa yəhudiləri icmasının rəhbəri Gennadiy Zelmanoviç, "Samur" qəzetinin redaktoru Sədaqət Kərimova və başqaları çıxış edərək mövzu ətrafında fikirlərini bölüşüblər.

Yeni planet tapılıb

ABŞ Milli Aerokosmik Agentliyi (NASA) Günəş sisteminə Yer kürəsinə oxşar yeni bir planetin kəşfi ilə bağlı bəyanatla çıxış edib.

Bu yeniliyi agentliyə 2009-cu ildən bəri kosmosda digər həyatın mövcudluğunu araşdıran "Kepler" səma teleskopu ötürüb.

Mətbuat konfransı zamanı xəbər barədə məlumat verən NASA alimləri hələ ki, kəşfə dair heç bir dəlil göstərməyiblər. İstənilən halda, ekspertlər Yer kürəsinin oxşarının mövcudluğuna əmindirlər. Brifinqdə bildirilib ki, Aerokosmik Agentlik insanlığın min illərlə xəyal etdiyi və həyatın olduğu yeni bir kəşfin aşanasındadır.

Alimlər Yer kürəsindən 500 işıq ili aralı məsafədə yerləşən sözügedən planetə xüsusi hazırlanmış sputnik vasitəsilə çatmağı planlaşdırırlar. Hazırda NASA astronomları yeni kəşfə dair ətraflı tədqiqat aparırlar.

Azərbaycanda yaşayan
xalqlar respublikamızın
milli sərvətidir

Heydər Əliyev

РИКЛЕЛАЙ ТЕФФИР ЮГЪ

1990-йисан 20-январдиз Совет империядин кыле авайбуру Азербайжан халкъдиз авур жинаятдилай 26 йис алатнава. Тарихда риклелай теффир югъ хыз гьатнавай 20-январь чи республикада алай йисузни геьеншдиз кьейд авуна. Халкъди азадвал патал женгина гьелек хьайи вичин веледар рикел хкана.

20-январь чи уьлкведин агьалияр паталди гьам хажалатдин, гьамни дамахдин югъ я. И юкьуз вичин шумудни са кьегьал рухварьни рушар квадарай халкъди гьам гьам члугзава, гьамни дамахзава. Азадвал паталди чан гайи инсанри чахь дамах кутазва. Абурун тварар садрани чи риклелай фидач.

СССР-дин кыле авайбуру азадвилдин гьерекатдин вилик пад кьан паталди Бакудиз 40 агъзур аскер, танкар ракурнай. Советдин

аскерри гуьлле гана кьейи инсанрин арада вад миллетдин векилар, 20-далай гзаф дишегьлиярни аялар авай. 20-январдиз адетдин тушир гьал малумарайдалай кьулухьни 21 инсан яна кьенай. А юкьуз вири дуньядиз сейли сиясатчи Гьейдар Алиева Азербайжандин Москвада авай векилханада пресс-конференция тухвана Бакуда халкъдиз дуван кьур Советдин регьберар русвагна. 1993-йисуз халкъдин тлалабуналди кьвед лагьай гьилера уьлкве идара ийиз эгечлай Гь.Алиева сифте яз 20-январдиз кыле феи вакъийриз сиясатдин рекъий кьимет гана. И югъ гьар йисуз вири халкъди кьейд авун герек тирди тестикьарна.

Гьа икI, гьар 20-январдин юкьуз агъзурралди агьалийри Шегьидрин багъдиз атана ватан паталди чанар гайи инсанрин сурарал цуьквер таз-

ва. Вири уьлкведа жуьреба-жуьре мярекатар кыле тухвана шегьидар рикел хкизва. Абуру риклелай алудзавач. Азербайжан Республикадин Президент Илгьам Алиева лагьайвал, «Азербайжан халкъди и югъ садрани риклелай ракурдач ва ге-лежегдани гьар йисуз кьейд ийида.»

«САМУР»

ЦИЙИ ТАРИХДИН ВАД ЙИС

Ада чи халкъдиз гьикI кьецI гана?

Виш йисарин имтигьандай акьа-тай, кьегьалвилелди чапхунчийрин хура акьвазна вичин чил, чIал ва тIвар хвейи лезги халкъдин цийи тарихни лацу лекеяр авачиз туш. СССР чкИдай чIавуз ва гьадалай гуьгьуьниз маса халкъарин хыз, чи халкъдин кьилелни чIехи мусибатар атана. А девирда миллетрин алакьайра татугайвилер, акьунар хьуни лезгийрихьни лугьуз тежедай кьван зарар кIурна.

Дагьустандин тIвар-ван авай демограф, экономикадин илимрин кандидат Вера Алиевади тухвай ахтармишунрай акьазвайвал, Совет уьлкве чкИдалди лезгийр Дагьустанда ва Азербайжанда хыз, гьакIни СССР-дин вири республикайра, Россиядин 16 автономный республикада, 49 вилайтда, Москва ва Ленинград хьтин чIехи шегьера яшамеш жезвай. РСФСР-дин са бязи вилайтра абурун кьадар са шумуд агъзурдав агакьзавай. Месела, 1989-йисуз Ставрополда 5375, Саратов вилайтда 4952, Тюмень вилайтда 4088, Краснодарда 4076, Ростов вилайтда 3960, Москва ва Волгоград вилайтрин гьарада 3 агъзурдалай гзаф лезгийр яшамеш жезвай.

СССР-дин са бязи республикайрани чи халкъдин векилрин кьадар тIмил тушир. 1990-йисан делилрив гекьигайла Кьзахстанда 14 агъзурдалай, Туьркменистанда 12 агъзурдалай, Кьиргьизистанда 6 агъзурдалай, Украинада 5 агъзурдалай, Узбекистанда 4 агъзурдалай гзаф лезгийр авай.

СССР чукIунихь галаз алакьалу яз миллетрин алакьайра татугайвилер, акьунар арадал атана. Кьзахстандин Гурьев вилайтда, Цийи Узенда, Шевченкода, Юкьван Азиядин маса чкайра шегьерар эцигай лезгийрин кьилел лугьуз тежедай хьтин мусибатар гьана. Гьа ихьтин вакъияр себеп яз вад йисан кьене – 1990-1995-йисара анжах Кьзахстандин Гурьев вилайтда 10300, Россиядин вилайтрай 10913, Азербайжандай 2610, Туьркменистандай 2306, Украинада 800, Узбекистанда 600-далай гзаф лезгийр Дагьустандиз хтана. Маса чкайра 7 агъзурдав агакьна лезгийр катиз мажбур хьана. Са гафуналди, 35 агъзурдав агакьна чи ватангьлир кIваливай-кьавай хьана. Вад йисан кьене республикадиз икьван лезгийр хтанатIани, Дагьустандин 1998-йисан статистикадиз талукь

гьахь-гьисабдин документра абурун кьадар кьалурнавач. И йисара Дагьустанда 8560 лезги маса чкайриз куьч хьайиди фикирда кьуртIа, Дагьустандин халкъ сиягьдиз кьачунин документра 26 агъзурдалай гзаф лезги агьалийрин кьадар кьалурнавач. И гьал кьедалди давам жезва. Ина лезгийрин кьадар тIмиларна кьалурун адетдиз элкь-венва. Гьукьуматдин тIварЦихьай туькIурнавай документрив гекьигайтIа, алай вахтунда Магьачкьала шегьердин агьалийрин 11, Дербентдин агьалийрин 33, Дагестанские Огни шегьердин агьалийрин 25, Каспийск шегьердин агьалийрин 22 процент лезгийр я. Авайвал лагьайтIа, и рекьемарни тIмиларна кьалурнава. Санлай кьачурла, исятда чи ватангьлир республикадин вири района ва шегьерра ава. Дагьустандидилейни Азербайжандилай алаятайла постсовет маканда лезгийр виридалейни гзаф РФ-дин виднихь тIварар кьунвай вилайтра, Кьзахстан, Туьркменистан, Узбекистан, Кьиргьизистан, Украина ва Белорусь республикайра яшамеш жезва.

М.МЕЛИКМАМЕДОВ

MÜASİR AFORİZMLƏR

Hazırkı dövrdə insan elektromaqnit dalğalarından toxunmuş hörümçək toruna düşüb çabalayan ariya bənzəyir. Hörümçək yavaş-yavaş öz qurbanına yaxınlaşmaqdadır...

Görəsən M.Ə.Sabirin əsərlərinin qəhrəmanları neçənci əsrə kimi bizimlə yanaşı olacaqlar?! (bu əsr artıq məlumdur - bir addım da bir-birimizdən aralanmamışıq).

Manatın məzənnəsinin dəyişməsindən onu başa düşdüm ki, bu pul sandıqlarda yığılmaq üçün deyil, yalnız gündəlik tələbatı ödəmək üçündür.

Lap yaxşı oldu ərzağın qiyməti qalxdı. Biz nə vaxtacan ucuz ərzaq yeyəcəyik?

Hamı qocalır, lakin ləyaqətlə qocalmağı az adam bacarır.

Son zamanlar bir çox insanlar talelərindən şikayətlənməyə başlayıblar. Əslində isə talelər onlardan şikayətlənməlidir - zəifliklərinə və passivliklərinə görə.

Məncə, indiki zamanda ən axmaq sual - xoşbəxtsənmi? – deyə soruşmaqdır. Bilə-bilə ki, bu dünyada xoşbəxtlik yoxdur.

İnformasiya - yediyimiz çörək kimidir. Fərqi bundadır ki, artıq informasiya beynimizi, çörək isə bədənimizi korlayır.

Məndən soruşdular: hansı cihazın kəşfinə sevinərdin? İnsanların içindəki «zəhəri» soran cihazın, - deyə cavab verdim.

Yaşadığımız cəmiyyətdə gender bərabərsizliyi yox, vətəndaş bərabərsizliyi problemi var.

Ailə əks cinslərin vəhdətidir, atomda elektronla proton arasında olduğu kimi. Buna görə də bu birlik atomdakı kimi gərək möhkəm və daimi olsun.

Zəmanəmizdə ağıllı olmaq o qədər də vacib deyil. Kifayətdir ki, özünü ağıllı göstərməyi bacarasan.

İnsan həyatında ən böyük nailiyyət özünü sona kimi dərk etməkdir.

Xoşbəxt o kəs deyil ki, dövləti, malı çox olsun. Xoşbəxt o kəsdir ki, olanı ilə kifayətlənib şən və qayğısız yaşasın.

Bu dünyada hər şeyi axtarıb tapmaq olar, sevgi və ölümdən başqa. Vaxtı çatanda bunlar özləri gəlir.

Mənim qatı düşmənim - zamandır. O, dalımcə böyük sürətlə qaçaraq mənə çatmağa can atır.

Görəsən dünyadakı haqsızlıqları ölçmək üçün hansı ağırlıqda çəki daşları lazım olar?!

İnsanın «çəkisi» bədəninin çəkisiylə yox, beyninin çəkisiylə ölçülür.

Benyaməddin DAVUD,
fizika-riyaziyyat elmləri
namizədi, dosent.

Лезги театр - 110 йис

АСИРДИЛАЙ ЯРГЪИ РЕХЪ

II макъала

Ватандин Чехи дяведин йисар Лезги театр паталди гзаф заланбур хъана. Са къадар артистри гугъуьллуудаказ фронтдиз фена дяведин сифтегъан йикъарилай эхирдалди вири женгера иштиракна. Театрда къвалахиз амукуай яшлу итимарни дишегълир агъалийрин медениятдин игътияжар къилиз акъудиз эгечина.

Дяведин къуд йисан вахтунда театрди гужлу авунвай къвалахдин режимда аваз къвалахна, хуьрера, шегъерра тамашаяр къалурна, концерттар гана ва анай хъайи пулуни чехи пай Оборонадин фондуниз куьчарна.

Лезги театрди Къиблепатан Дагъустандин къуд райондилай гъейри, Азербайжандин лезгияр ва лезги чалан группадик акагъзавай халкъар яшамиззавай кеферпатан районрин агъалийризни медениятдин рекъай къуллугъ авуна.

1943-йисуз, 16 яшни бегъем тахъанмаз Лезги театрди атай ва 1946-йисалди ина къвалахай Къасум Бабаева а вахтарикай икI къейднава: «Дяведин йисара театрдин коллектив дагъдин хуьрериз къвачи-къвачи фидай. Анжах къве хуьруьз – Къурушдални Хинез фидайла чав балкъанар вугудай. Бязи концертра Дагъустандин халкъдин шаир Хуьруьг Тагъириани иштиракдай. Жемятдин арада еке гъуьрмет авай ада вичин ширир пара таъсирлуудаказ къелдай».

Дяведин йисара лезги драматургикай Зияудин Эфендиева «Гъалиб хъун патал», Къияс Межидова «Чехи бубаяр» ва «Партизандин хизан» пьесаар къхъанай ва театрдин коллективди абур

сегънедал эцигнай. Дяведиз талукъ тамашайрин чехи паюнин режиссер Жалал Межидов (Къияс Межидован стха) тир. Адалай и тамашайра дяведин тукъуьл гъакъикъат къалуриз алакънай.

Лезги театрдин актеррикай Мурадхан Къухмазов, Къумбай Рамазанов, Шамсутдин Мирзоев, Нисред Агъмедов, Алибег Алибегов, гъакъини художник Ражаб Тагъиев гугъуьллуудаказ фронтдиз фенай, дяведилай къулукъ элкъвена театрди хтанай. Театрдин директор И. Манафов ва актер З.Тагъирбегов дяведа гъелек хъанай. Лезги театр арадал гъайи чехи ватанперес Идрис Шамхалован пуд хци – Абдуразака, Жалила ва Шамхала дяведа иштиракна. Абурукай анжах Жалилаз сагъ-саламатдиз хтун несиб хъанай. 1944-йисуз Абдуразакакайни Шамхалакай «Чулав» хабар агакъайла, 67 йиса авай И. Шамхалован рикI акъвазнай.

1949-йисуз Лезги театр Ахъегъай Дербентдиз куьчарнай ва ина театр паталди хъсан шартлар арадал атанай. Ингъе ина къвалахзавайбур вири сегънедин рекъай чирвилер авачир ксар тир. Гъавилай 1950-йисуз театрди са группа лезги жегъилар Москвадин театрдин институтдиз – ГИТИС-диз рекъе тунай. 1955-йисуз институт акъалтларна, хайи театрди хтай гъа жегъилрикай са бязибур Дагъустанда ва Урусатда машгъур хъанай. Мисал яз, РФ-дин лайихлу артистар Абдурашид Махсудов, Абдулкъадир Сайдумов, Расми Жабраилов, Дагъустандин лайихлу артистар Аллагъкъулу Аллагъкъулиев, Аминат Алиева ва масабур къалуриз жеда.

гъуьнай Москвада режиссервиле курсар акъалтларна, вичин уьмуьрдин эхирдалди къилин режиссервиле къвалахна. Хъсан тешкилатчи тир Б. Айдаева театрди гзаф жегъилар желбна. 1960-йисуз, вич театрдин директор тир вахтунда, ада са группа лезги жегъилар Бакудин харусенятдин институтдин актервиле факультетдиз ракъурна. Абуру СССР-дин халкъдин артист, профессор Мегъди Мамедован гъилик чирвилер къачуна. Гъа группадикай алай вахтунда Лезги театрда къве касди – Эдуард Багъишева и Шихабдуллагъ Закаряева къвалахзама.

1968-йисуз Б.Айдаева Бакуда тешкилай лезги актерин студија Мирзобег Мирзобегова, Бесира Ибрагъимовади, Къурбан Пирвелиева, Агъалар Къурбанова, Агъахан Агъаханова ва масабур къелнай. Пуд лагъай сеферда ада Гуржистандин театрдин институтда лезги студия ахайиз туна, актервиле пешедал рикI алай лезги жегъилар гъаниз ракъурна. Зарифа Къухмазовади, Минаят Саидовади, Кевсер Назаралиевади, Раисат Чубановади, Ярагъмед Ярагъмедова, Шафудин Саруева, Пирмет Байрамова, Айдуьгъ Мирзеханова гъа студияда къелнай.

Багъиш Айдаева театрдин гележегдикайни фикирдай. Ам вилик фин паталди пешекарар герек тирди чизвайвилай ада Эмруллагъ Гъажиназаров Еревандин театрдин институтдин режиссервиле факультетдиз ракъурна. 1964-йисуз институт акъалтларна, театрди хтай Э. Гъажиназарова Лезги театрда къуд тамаша эциг-

най ва абур тамашачийри гзаф хушвилелди къабулна. Алагай асирдин 70-йисарин эвелралди Лезги театрда режиссервиле къвалахай и кас начагъвиле килигна, театрдай акъатна. Гъа чIавуз Б. Айдаева режиссервиле пеше чирун патал къелиз маса са жегъил – Мегъамед-Гъанифа Рамазанов ракъурна. Гъамни Лезги театрдин тарихда са режиссер хъиз амукунай. Ада са бязи тамашаяр Б. Айдаевахъ галаз санал эцигнай.

Ама гъайиф хъи, Багъиш Айдаев хътин чехи режиссердиз яргъи уьмуьр къисмет хъанач. Ам 1979-йисан 20-апрелдиз рагъметдиз фена. Гзафбурувай виш йисуз тежедай къвалахар ада вичин 47 йисан уьмуьрда авуна.

Алай девирда Лезги театр базардин мадаратдин залан шартлариз килигна, къевера гъатнаватлани, ада Идрис Шамхалов, Сефербег Агъабалаев, Багъиш Айдаев, Эмрулла Гъажиназаров хътин устатдин рехъ давамариз алахъзава.

Азиз МИРЗЕБЕКОВ,
филологиядин
илимрин кандидат

ОТКРЫЛСЯ ДОМ ДРУЖБЫ

Ассамблея народа Казахстана родилась в сложном и судьбоносном 1995 году, когда мало кто верил, что она будет играть важную роль в развитии страны, станет одним из главных общественных институтов. Сегодня Ассамблея народа Казахстана известна во всем мире, как институт народной дипломатии, ее называют «мини ООН». Многие государства изучают и перенимают опыт Казахстана в сфере межэтнической политики.

23 декабря в городе Актау состоялась 19-я сессия Ассамблеи народа Казахстана Мангистауской области. В работе сессии приняли участие аким - глава Мангистауской области, председатель Ассамблеи народа Казахстана Мангистауской области Алик Айдарбаев, депутаты Сената Парламента Республики Казахстан, руководители предприятий и организаций, общественные деятели.

На данный момент в состав Ассамблеи Народа Казахстана Мангистауской области входит 97 человек различных национальностей, в том числе лезгины. На сессии были рассмотрены вопросы реализации задач, поставленных главой государства, председателем Ассамблеи народа

Председатель Этнокультурного Объединения «Самур» Гаджимагамед Селимов

Казахстана Нурсултаном Назарбаевым, а также национальный план «100 шагов» по реализации пяти институциональных реформ главы государства.

В этот же день состоялось открытие Дома дружбы в городе Актау. Было отмечено, что в прошлом году постановлением руководства области была начата работа по его созданию. На открытии принимали участие глава Мангистауской области Алик Айдарбаев, общественные деятели, руководители официальных органов, этнокультурных

объединений. Среди присутствовавших были также председатель Этнокультурного Объединения «Самур» Гаджимагамед Селимов, а также помощник председателя по молодежной политике при культурном центре «Самур» Александр Алескеров.

В Доме дружбы есть концертный зал, кабинеты для всех этнокультурных объединений Мангистауской области и воскресных школ, центр медиации, музей Ассамблеи народа Казахстана, костюмерная. Кроме ЭКО здесь будут базироваться объединение «Общественное согласие» и молодежная организация «Жас Канат».

- Сегодня в нашей области одной большой дружной семьей проживают представители более

50 этносов. Мы открываем Дом дружбы в канун 20-летия Ассамблеи народа Казахстана. Думаю, что с появлением у Ассамблеи своего дома, активизируется работа по укреплению сплоченности между различными этносами

и народностями нашего региона, – отметил руководитель Мангистауской области Алик Айдарбаев на церемонии открытия Дома дружбы.

Затем он вручил награды активным членам областной Ассамблеи за особый вклад в укрепление межэтнического и межконфессионального согласия. Среди награжденных руководителем культурного центра «Самур» Гаджимагамед Селимов, представитель лезгинской диаспоры, директор средней школы №23 Зарифа Казиева, которая создала первую детскую ассамблею, представитель лезгинской диаспоры и многие другие. Сессия Ассамблеи народа Казахстана Мангистауской области завершилась праздничным концертом.

Александр АЛЕСКЕРОВ,
г. Актау, Казахстанская
Республика.

САНАЛ МАНИ ЛУГЪУН

«Сувар» ансамбль паталди хордин коллектив туькьурдайла зун са ихьтин кардал дуьшуьш хъанай. Рушари, сусари зи теклиф хвешила къабулнайтлани, ксарини жегьил гадайри кичела яни, я тахьайтла кваз такъаз зи теклиф негнай. Вучиз ятлани чпихь риклиз хуш ванер авайбурни агатначир чахь. Садбуру чпивай килди мани лугъуз жезвайди я лагъана хордик экечлун чпиз лайих акуначир. Гъа икI, хор туькьурун патал зи алахъунри бегьер ганач. Гъайифар хъана аз. Вучиз лагъайтла абурун и кар чи дегъ адетрикай сад негъун лагъай чIал я. Лезгийр вири Къафкъазда вичин харусенятдалди сейли тирди, чахь вишералди халкъдин маниярни къуьлер авайди рикелай ракъурна кланзавач.

Лезги халкъдин ацукъун-къарагъун, адан тарихдин гелер, жуввал хвенвай адетрик санал мани лугъунни акатзава. Чпихь агъзур йисарин тарихар авай «Сифте ргал», «Сифте цуьл», «Пешапай», «Цуькверин сувар», «Пинийрин сувар» хьтин элдин мярекатар манияр галачиз кьиле фидачир. Чимелвилер алудун патал дишегълийри «Алапехъ» хьтин халкъдин кьугъун арадал гъанай. Ана санал лугъудай манийри кьетлен чка къазвай.

Цан цадайла, гвен гуьдайла ксари лагъай манийрин ванер чуьллера гъатдай. Шад манийрини къуьлери Яран суварик кьетлен дад кутадай. Дегъ чIавара «Яран йифер» тIвар алай манийрин мярекатар лезгийрин вири хуьрера гзаф гурлудиз кьиле фидай. Яран йиф чIичлиз эл кIватI жедай. Ина дишегълийрини итимри санал манияр лугъудай. Сада кьил кутадай, амайбуруни ван-ванце туна давамардай.

Гатфарин цар цадайла лезгийри Сифте ргал сувардай. Гъилик берекат квай хуьруьн агъсакъалди вичин туьрез никлиз акъуддай. Ада викиник малар кутуна сифте цар тухудай. Никлин и кьилий а кьилиз фена хтуниз са ргал лугъудай. И сифте ргалдилай кьулухъ ада вичин туьрез жегьилрив вугудай. Далдамдини зурнедин ван хкаж жедай, лежберни кувтенар гъализ-гъализ манийриз - гъаварриз гуж гудай:

*Ник ацудай къуьл хъурай,
Цинин ризки бул хъурай,*

*Къегъал яцар гара хъуй,
Ризки, ризки пара хъуй.
Рат ацIурай къуьлерив,
Кар туькьурдач хьилерив.*

Къадим лезги манийрин арада «Пешапайри» кьетлен чка къазвай. Мублагъвал, берекат кIандай инсанри яргъалди къурагъ хъайила марфади хь цигел яз куьчейриз акъатна гъуцаривай къвал ракъурун тIалабдай. Им ксарин тамаша тир. Са итимдал, яни гададал цIвелин, яни къавахдин хилерикай раснавай «пек» алукардай. Ам вилик, жемат кьулухъ кваз хуьруьн куьчейрай физ марф тIалабдай манияр лугъудай:

Чи халкъдин адетар

*Имир, имир, имир марф,
Тефей чка тамир марф...
Марф къуьлериз,
Къуьл кланлариз...*

Санал манияр лугъудай адет иллаки мелера винел акъатдай. Хуьре са низ ятлани кIвал эцигун патал эл са шумудра кIватI жедай. ХандакI ядайла, кирпичар атIудайла, цар хкаждайла, къав кIевирдайла хуьруьн ксар гуьгъуьлдуказ кIвалахдив эгечIдай. Дишегълийри тIаратIар къуна, манияр лугъуз-лугъуз кIвалин иесидиз цийи кIвал мубаракдай. Ахпа абуру кIвалахзавай ксариз тIуьнар гъазурунив эгечIдай. Нисинихь сад-садан пагатай хьиз къве суфра экIяй-дай: сада хь ксар, муькуьдахъ дишегълийр ацукъдай. ТIуьнар кьилиз акъатайла абуру чпин юргъунвал манийралди алуддай. Иер ван авай ксарини дишегълийри элдин рикI алай манияр лугъудай, муькуьбуру хордалди гуьгъ кутадай. Гъа икI, ял яна кIвалахдив эгечIдай хуьруьнвиар.

Рагъданихь, кIвалах кьилиз акъудайла мадни санал ацукъ хьийидай мелез атайбуру. И гъилера фу, ниси, мукаш, къатух жедай суфрадал. Каш алудна, гилани манийрин мелез экъечIдай эл. «Загъадурзагъа», «Рушан рикле мурад ава», «Шагъсенем», «Жанисат», «Яд къубудин дегънедава» хьтин маний-

ри рикI хуьтуьлардай. Йифен къулаларди хуьруьз инсанрин шад ванер чкIидай.

Лезги мехъерар чешнелу ийизвайди ина манийринни къуьлерин межлисар чараз, кьилди кьиле фин тир. Мехъерин гъар са мярекатдихъ вичин манияр авай. Сусаз жиреяр тухудайла ксари кьилди манияр лугъудай. Хинедиз фидай дишегълийрин манияр чарабур жедай. Свас акъуддайла лугъудай манийрив къведайди авайни? Енгедизни кваз гафар туькьурнавай лезгийри. Свас чамран кIвализ авуддайла лугъудай шад манийри тIал-квал рикелай ракъурдай инсанрин. Чамран межлисдихъни кьилди манияр авай. Дустари чам юкъва туна манийрал илигдай.

бур къалуриз жеда. И манияр санал лагъайла акваз-такваз руьгъ акатда инсандихъ, шадвиллин гьиссерив ацIуда адан рикI, гъам-хажалат цIрада. Манидин гужни гъа ина ава.

Чахъ ксари ва дишегълийри кьилди, гъакли абуру санал лугъун патал теснифнавай акъван иер манияр авай хь! Къафкъазда маса халкъариз хордин манияр авачир берекат лезгийрин шад мярекатрик цIудралди ихьтин манийри дад кутадай. Гъайиф къведай кар ам я хь, гила чавай санал кIватI хъайила манияр лугъуз жезмач. Абурун гафар чизвач лугъуз клевера гъатзава чун. Руьгъдик каш кумаз, экIяй хъанваз хквезва чун шад межлисрай. Бес вучиз рикелай ракъурнава чна и иер адет? Вучиз ам кваз къазмач? И тапан регъувал гъинай атанвагIа чаз? Регъуз маса затIарикай хъана кланзава: кIвалах тийиз къар маса гуникай, дишегълидал гьил хкажуникай, эрекъ хъвана абуру маса гуникай, диледин чIал квадаруникай, ватан гадарна яргъариз катуникай. Ажувилерни усалвилер гъизвайди ихьтин крар я. Манияр лугъун лагъайтла, гъунар я. Ам жуван халкъдин медениятдиз икрам авун, адал дамахун я. И гьисс авачир инсан бегъемди туш. Санал мани лугъуни руьгъ кутада инсандихъ. Адахъ эл агуддай, яргъалбур муьквалардай, хьелбур дустардай, жувандахъ ялиз тадай гуж ава. Хорди инсандин рикIе ватанперевиллин гьиссер куькIурда.

Къе дуьньядин гзаф халкъари этнографиядихъ, милли эменнийрив, жуввилек язвава. Кьил акъуддай ксари лугъузвайвал, абурухъ къегъалвал, гужлувал, садвални шадвал ава. Са береда чпи квадарай руьгъдин ивирар цийи кьилелай гъилик ийиз алахъзава инсанар. Алай аямдин татугайвилерин кьилин себеб милли адетар, хасвилер, жуввал квадарун тирди къатIай акъуллу халкъар чпин дегъ гелерихъ гелкъвезва. И рекъай гзаф алахъунар ийизва абуру. Чпин чIални меденият, адетарни кьилихар къени авун патал сад-садав агатзава, хъсан крарик къуьн кутазава. Ша чнани гъа икI ийин!

Седакъет КЕРИМОВА

БАКУДА ЛЕЗГИ КАРАОКЕ

Алай йисан 15-январдиз Бакудин Прессадин Меркезда сифте яз лезги караокедин мярекат кьиле фена. Седакъет Керимовадин «Лезги чIал хуьн» девиздик кваз туькьурнавай и махсус проект кьилиз

акъудун патал автордиз жегъил программист Нуьреддин Алхасова ва «Самур» газетдин кIвалахдар Айнуьр Байбулатовади куьмекар гана. Лезги чIалал гзафни-гзаф рикI алай и пуд касдин алахъунар себеб яз и зурба проект инсанрив

агакъна. Лезги халкъдин манийрикай ва С.Керимовади теснифна мецера гъатнавай манийрикай арадал гъанвай караоке аямдив къадайди хъуни виридан фикир желбна. Меркездин чIехи проекторди шикилар регъятдиз аквадай,

манияр хъсандиз ван къведай мумкинвал гана.

Сад лагъай гъилера кьиле тухвай мярекатдиз 100-дав агакъна инсанар атана. Абурун арада жегъилар генани гзаф авай. Санал манияр лугъунал рикI алай и ксар чи вилик-къилик квайбуру тир. «Самур» газетдин кIвалахдар-

рини «Сувар» ансамблдин манийрийри муькуьвай иштирак авур караокеди сифте манидилай вирибурук руьгъ кутуна. Адет яз ижласар кьиле физвай Прессадин Меркездин чIехи зал сифте яз лезги манийрин гурлу ванерив ацIана.

Са герендилай Меркездин кIвалахдарривайни аквавиз хъанач, абурун мярекатдив эгечIна.

Мярекат ачухарай Седакъет Керимовади дилед чIал, халкъдин меденият, чи адетар, бубайрилай чаз эменни яз амай руьгъдин амарат хуьн гъар са лезгидин буржи тирди малумарна. Ада чи къени адетрик санал мани лугъунни акатзавайди рикIел хкана ва гаф манидиз гана. Сифте манидилай зурба са хор арадал атана. Къве сят гьикI атана алатнатлани чир хъанач.

Караокедиз атанвайбуруз «Сувардин» сейли маничяр тир Решад Ибрагъимов, Жавагъир Абдулова, Жемила Залова, Роза Гъажимурадова ва Элвина Гъейдаровадихъ галаз таниш жедай, абурун жанлу ванерихъ

муькуьвай яб гудай мумкинвал хъана. Абурун акапеллойри лагъайтла, межлисдик дад кутуна. Манийрин гуьгъуьна аваз Эмиль Исмаилова, Самая Керимовади, А з и з р и н Севдади ва масабуру чпин гъунар къалурна. Абуру манийрик кьил кутун

кумазни залди хордалди гуьгъ давамарна.

Са гафуналди, руьгъ кутуна караокеди инсанрик. КIцIарай кьилди мярекатдиз атай Тамилла Казимовади, «Сувар» ансамблдин куьлдайди Гуьлнара Къарахановади, «Самур» газетдин редактордин заместитель, чи сейли кхьираг Муьзеффер Меликмамедова ва масабуру ихьтин мярекатдин важибувал къейдна, и караокеди чпиз халисан сувар бахшна лагъана.

Айнуьр БАЙБУЛАТОВА

РИКІЕРИЗ ЭКВ ЧУКІУРЗАВАЙДИ

Цуд йис я Дагъустандин гьукуматдин телевиденидин «Вахтар ва инсанар» тIвар алай лезги гунугди дуньядин лезгияр сад-садав агудиз. Цуд йис я эфирдай дидед чIалан иер тIям, адан верци дад чав акакъиз. И рикIиз чими гунуг арадиз гъанвайди, ам къени, фа-

сагъатлу чIалалди эфирдай инсанрал акакъарзавайди Исамудин Агъмедов я.

Шумудни са йисара чIагъандал ягъиз, лезги халкъдин гъавайралди инсанрин гъиссерал звал гъайи и касди вичихъ журналистикадин рекъайни алакьунар авайди виридаз субутна.

1983-йисуз Магъачкъа-ладиз куьч хъайи Исамудин Республикадин медениятдин училищеда кIвалахал акъвазна. Ара датIана чирвилерихъ ялзавай ам Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин филологиядин факультетдик экечIна, ина заочныдаказ кIелна.

ЧIагъандай суьгъурлу ванер акъудзавай пешекар сеняткар хъиз вири Дагъустандиз сейли хъайи Исамудин 1990-йисуз Дагъустандин Гьукуматдин Телерадиодин къилевайбурун тIалабуналди инин халкъдин инструментрин ансамблдин регъбервиле тайинарна. 1993-йисуз И.Агъмедоваз музыкадин программарин редакторвал теклифна. Яргъал йисара чи халкъдин сейли манидар Асеф Мегъмана регъбервал гайи и программа ам пенсиядиз экъечIунихъди акъвазнавай.

1995-йисуз И.Агъмедоваз «Дагъустан Республикадин лайихлу артист» тIвар гайила и шад хабарди адан сенятдал рикI алай вирибуруз хвеша авуна.

2000-йисуз Россиядин Иваново шегъерда «Ягъ, чIагъан» тIвар алаз къиле фейи Вирироссиядин конкурсда сад лагъай чка къур лезгидин - Исамудин

Агъмедован суракъар вириниз чкIана. РФ-дин сад лагъай каналдай адан чIагъандал ягъун акур ватангълийрин хвешивилин и къил-а къил авачир. Россиядин цIудралди пешекарри Исамудин зурба сеняткар тирди хиве къунай.

2002-йисуз И.Агъмедоваз «Дагъустан Республикадин халкъдин артист» гъурметдин тIвар гана. Ада вич и тIварциз лайих тирди гъа йисуз Россиядин Новосибирск шегъерда къиле фейи гармонистрин, аккордионистрин ва баянистрин виридуьньядин конкурсда мад гилера субутна. Дуьньядин чара-чара пилерай атай вишералди макъамчийрин арада сад лагъай чкадиз лайих хъун и гилерани чи ватангълидиз несиб хъана. Ингъе и гъалибвал регъгъдиз арадиз атаначир. Ам сеняткарди йифдиюгъди чIугур зегъметрин нетижа тир. Исамудин Агъмедов мукъувай чизвай ксари ихтилатзавайвал, адан тупIар чIагъандин мецрал акъван устадвилелди къекъведа, анай акъван иер ванер акъудда хъи, пагъ атIуда ви. Иллаки халкъдин манияр ядайла къилей-къилди абурун есирда жеда ам. Дагъустандин музыкадин къизилдин фондуна ада соллодал ягъай цIудралди гъаваяр хуьзва. Абурухъ сеняткарди вичи теснифнавай «Уружар», «Музанар» хътин къуьлдай

гъаваярни ава. Вичин хуьруьз бахшнавай «Урсун» гъавадихъ яб акалайла кIарабра звал гъатда.

2006-йисалай Исамудин Агъмедова вичин алакьунар журналистикадин рекъайни къалуриз эгечIна. Дагъустандин телевиденидиз цIийи нефес гъайи ам чи халкъдин гъалар, адан ацукьункъарагъун килигзавайбурув акакъариз алахъна. Къе интернет себеб яз «Вахтар ва инсанар» гунуг дуьньядин чара-чара уьлквейра яшамаш жезвай лезгийрин кIвалерин рикI алай мугъмандиз элкьвенва. Гунугдин къетIенвилерикай сад ам арадал гъизвай кас вич сеняткар хъунухъ я. Ихътин ксарихъ дуьнья иер рангаринди, инсанар къени къилихринди яз аквадай алакьун жеда.

Вичихъ иер суй авай и къакъан буйдин, тIарам тандин, экуь вилерин касдихъ авай виридалайни чIехи алакьун лагъайтIа, хъсан ихтилатар авун я. Адалай инсанар рахурун хъиз, абурухъ яб акалунни алакьда. Гъавилай «Вахтар ва инсанар» виливди хуьда гъафбуру. Ихътинбурун арада адан хизан – уьмуьрдин юлдаш, хвани, рушни ава. Вучиз лагъайтIа и гунугдай рикIериз экв чкIида.

Алай йисуз вичин 60 яшар жезвай Исамудин Агъмедоваз чна мадни чIехи агалкъунар тIалабзава.

С. КЪАЙИНБЕГАН РУШ

За квез вичикай ихтилатзавай Исамудин Мирземегамедан хва 1956-йисан 15-майдиз Дагъустан Республикадин Къурагъ райондин Урсун хуьре дидедиз хъана. Аял чIавалай чи халкъдин макъамрал рикI алай ам Шимихуьруьн мектебда 8-синиф акъалтIарна вичин мураддин гугъуьнаваз Дербентдиз рекъе гъатна. Ина музыкадин училищеда чIагъандин синифда чирвилер къачуна Къурагъин музыкадин мектебда муаллимвал авуна, аскервилай хтайла СтIал Сулейманан тIварунихъ галай Лезги Театрда кIвалахна. Вичихъ чIехи алакьунар авай жегъил гуьгъуьнай Дербент шегъердин медениятдин кIвалин директорвиле тайинарна. Ингъе гъина кIвалахатIани, вичин рикI алай сенят – чIагъандал ягъун рикIелай ракъурзавачир. Ада шанкъунив, халкъдин руьгъдин ивиррал рикI алаз ягъизвай гъаваяр инсанрин дегъне гъиссер юзурдайбур тир. Ингъе сеняткардиз гегъенш майдан кIанзавай.

ЗУН ГЪУРБАТДИЗ АКЪАТНА

*Хайи чилел мугиз тахъай
Зун гъурбатдиз акъатнава.
Лезги къуьлна ругиз тахъай
Ватандивай къакъатнава.*

И цIарар вичихъ алакьунар авай жегъил шаир Вадим Цициквидинбур я. Интернетда къериз-цIаруз гъалтзавай адан шишрай Вадимахъ къетIен илгъам ва вичин хатI авайди къатIуз жеда.

Адирин Вадим 1985-йисан 19-апрелдиз СтIал Сулейманан райондин Цицикрин хуьре къванцин устIар Абдулазизан хизанда дидедиз хъана. Шишр кхъидай руьгъ адак чIехи бубади

АкунайтIа

АкунайтIа вилериз югъ шад хъайи -
Са чкIанвай рикIин клусар кIватI хъайи,
Хайи чилел зи лезги халкъ сад хъайи,
Куьч хъжедай цаварал зун лиф хъана.

АкунайтIа къегъалдиз югъ - кIвал хъайи,
Сихилд мецел пак тир дидед чIал хъайи,
Куь рикIера, зи рикIе хъиз, тIал хъайи,
Хкаж жедай цавариз зун циф хъана.

АкунайтIа лайихдаз югъ тахт хъайи,
Диге патал серф ийидай вахт хъайи,
Гъар дидедиз вичиз дигай бахт хъайи,
Хкахърай зун, йикъакай хъиз, йиф хъана.

НацI хътин руш

Акуна заз тават хуьруьн,
Иер чина аваз хуьруьн.
Мез рахадай ширин-ширин,
Ширширд ванцел вацI хътин руш -
Шумал буйдин нацI хътин руш.

– Даидемир Адилова кутуна. Ада хъсан шишрар кхъидай. Касдал чан аламаз, 2010-йисуз Къасумхуьрел кардик квай «Куьредин ярар» медениятдин меркезди Даидемир Адилван «Куьза зи рикI, ялав галаз» тIвар ганвай шишррин кIватIал басма авунай.

2002-йисуз хайи хуьре юкъван мектеб акъалтIарай Вадим Дагъустандин Гьукуматдин Педагогикадин Университетдин Дагъустандин филологиядин факультетдик экечIна. Ина кIелай йисара адан шишрарни макъалаяр «Лезги газетда» чап хъана.

2007-йисуз университет акъалтIа-

Чуькъевезва рикI - жезвач секин,
Гъаларни кваз хъанва серин.
Гуя таж я им цуькверин,
Зи ашкъидин яцI хътин руш -
Шумал буйдин нацI хътин руш.

РикIеваз вун акъудиз йиф,
Аман амач - хъанва зайиф.
Хъанач жузас тIвар къван, гъайиф,
Зи чандавай къацI хътин руш -
Шумал буйдин нацI хътин руш.

Хайи вацI

Куклушрай на къачур бине,
Виридлай заз язва вине.
АкI я хъи заз дидед гине
Авайди хъиз куьгъне пине,
Гъуцари чаз гайи вацI,
Зи хайи чил, хайи вацI.
Садзамач хъи, Къуба, Куьре,
Чал амач хъи, лезги хуьре.
Ягъийрин клуф хъанва гъуьре,

рай жегъилдивай дидед чIаланни литературадин муаллимвиле кIвалахиз хъанач. Къисметди ам яргъариз - Хабаровск шегъердиз акъудна. 2007- 2009 - йисара ана къенепатан крарин органра къуллугъна.

2009-йисуз хизан туькIуьрай Вадим са йисалай Ватандиз мукъвал тир Ростов шегъердиз куьч хъана. Алай чIавуз ада Ростовад вичин свас - лезги руш Маинадихъ, къве хъихъ - Мегъамадахъ ва Абдулазизахъ галаз санал уьмуьрзава. Шишрар кхъин адан рикI алай машгъулат я. Агъадихъ чна Вадим Адилван (Цициквидин) шишрар гуьза.

Къилихар гвай шумуд жуьре,
РикIериз тIал гъайи вацI,
Зи хайи чил хайи вацI.

Къулан вацIув - чун къулаба,
Пайиз туна хуьрни уба.
Авай клус фу нез къураба,
Бинеди гъикI хуьй къураба?
Лезги эл хъиз кайи вацI,
Зи хайи чил, хайи вацI.

Чи жаллатIри бахт къурурай,
Халкъдин къисмет бес гъикI хуьрай?
Жаваб це заз квахъай къарай,
Им язва зи руьгъдин гъарай.
РикIе дердер цайи вацI,
Зи хайи чил, хайи вацI.

Атанва зун мад ви къерел,
Ифин алаз чандин хирел,
Ацукъ хъана зун къве метIел,
РикIин гафар къевезва мецел,
Халкъ къве патан хъайи вацI,
Зи хайи чил, хайи вацI.

ВАДИМ ЦИЦИКВИ

Вил гала зи

Вил гала зи хайи чилин накъварихъ,
Диде акур зи шадвилил накъварихъ,
Аял чIавуз рагал авур ахварихъ,
Хайи хуьруьхъ, бубад сурухъ вил гала.

Вил гала зи «Периздадихъ», мехъерихъ,
Чил юзурдай чи туьнт лезги къуьлерихъ,
Суван синел чарх язавай лекъерихъ,
РикIер ачух къегъалрихъ зи вил гала.

Вил гала зи бубайрин ирс-адетрихъ,
Чи эллерин къени, мили хесетрихъ,
Булахдал физ рекъе авай клеретрихъ,
Дагъви рушан дамадихъ зи вил гала.

Зи вил гала лезги чилин таватрихъ,
Агъзна къил рехъди физвай къамагрихъ,
Мехъерик жер дуьгуьрдихъни тIаратрихъ,
Зи Цуькверан вилерихъ зи вил гала.

Чи барка

СЕЙЛИ АКАДЕМИК

И мукъвар информатикадин илимдин рекъйи вири дуньядиз сейли тир Камил Айдазадедин 65 йис хъана. Нафт ва газ гъасилдай технологиядин процессар идара авунин системаяр чирунин рекъйи гъаф зурба алим, 2015-йисуз Азербайжан Республикадин Илимрин Академиядин академиквиле хъягъай, физикадинни математикадин илимрин доктор, профессор Камил Режебан хва Айдазаде 1950-йисуз Кцара дидеиз хъана. Азербайжандин Гьукуматдин Университет акъалтЦарай ада АГУ-дин Гьисабар Тухудай Меркезда, Кибернетикадин Институтда секторриз регъбервал гана.

1979-1994-йисара алимди "Нефт-газавтомат" твар ганвай илимдинни гъасил авунин сад хъанвай тешкилатда сектордиз ва отделдиз регъбервал гана, директордин заместителвиле кваллахна, 2004-йисал къведалди Кибернетикадин Институтда отделдин чехиди хъана. Гъаф йисара АГУ-да муаллимвиле кваллахай, 2004-2015-йисара Азербайжандин Гьукуматдин НафтГадин Академияда практикадин метлеб авай математикадин кафедрадиз регъбервал гайи К.Айдазаде савадлу ва гъахъ вине къадай намуслу инсан хъиз виридаз пара кландай. Адан регъбервилек кваз и коллективди 10-далай виниз конкурсура ва грантра иштиракна, сад лагъай чка къуна.

Лезги алимди нафт ва газ гъасилдай технологиядин процессар идара авунин системаяр чирунин рекъйи къунвай илимдин нетижаяр Ямбург

ятахда кардик кутуна. 1981-1989-йисара Цийи Уренгой идара авунин система арадал гъуниз регъбервал гана. 1988-йисуз ада яратмишай газконденсатдин ятахар фад ва дуьз идара авунин системади Москвадин, Киевдин, Краснодардин ва Саратовдин илимдин ахтармишунрин институтри иштирак авур конкурса сад лагъай чка къуна. Нетижаяд Ямбургда лезги алимдин система кардик кутуна. Къедалди Цийи Уренгойда ва Ямбургда К.Айдазадедин кадрйири кваллахзава ва абур ина къилин пешекарар яз гъисабзава.

Алимди нафт акъуддай насосдин станцийрин операторар ва диспетчерар патал математикадин кутугай программа арадал гъана. Гьисабар квалубда туна тухунин теориядай ва технологиядин процессар идара

авунин системадай зурба агалкъунар къазанмишай адан чилин кланик гидрогазодинамикадин месэлайриз талукъарнавай илимдин кваллахар тай авачирбур я.

К.Айдазадедин графрин теория-дикай менфят къачуна арадал гъайи математикадин моделди практикада гъаф месэлаяр гъялдай мумкинвал гана. Ада "Союз-Аполлон" акахъай гъалкъадин кинематикадинни динамикадин анализар, аппаратди лув гузвай траектория дуьздаказ тайинардай гъисабар тухвана. Алимди къунвай илимдин нетижайрикай Азербайжандин, гъакни виликан СССР-дин халкъдин майишатди гегъеншидиз менфят къачуна. Ам 2000-йисуз чи республикада компьютердин куьмедалди сечкияр тухунин система яратмишай ксарикай сад я.

2010-йисуз «Азербайжан Республикадин лайихлу муаллим» гъурметдин тварциз лайихлу хъайи К.Айдазаде 400-дав агакъна илимдин кваллахрин автор я. Адан 230 илимдин кваллах къецепетан уьлквейра чапдай акъуднава. Лезги алимдин регъбервилек кваз 2 касди докторвиле, 20 касди кандидатвиле диссертацияр хвена.

Чна вичихъ илимдин рекъйи зурба агалкъунар авай и къени кас, «Самур» газетдин чехи дуст Камил Айдазаде 65-йисан юбилейдихъ авсиятда барка ийизва, адаз генани чехи агалкъунар, чандин сагъвал, риклин шадвал тлалабзава.

«САМУР»

ГАФАЛАГ

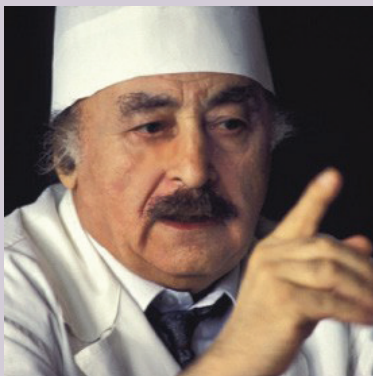
Къасават	– азиат
Къурс	– хирел алай къурай чкал
Къеч	– чепедикай раснавай чтем авай чехи гетле
Къечепай	– гъуц
Клалум	– куьшуь
Кланац	– такабурвал авачирди
Квана	– асклан буйдин итим
Кпураш	– масадбурулай аслу кас
Кпуьрт	– клунтI, гъамбар
Лагавти	– недай хъчарин сорт
Лакан	– цил
Мек	– агуднавай къве капаш
Мерф	– туьрездин къил
Мешкъа	– гъарай-эвер
Мичер	– недай хъчар
Нанахар	– нен тийидай хъчар
Пил	– недай хъчарин сорт
Чаб	– хаин
Чугъ	– гъава
Экераг	– арсуз
Эхъерар	– шадвилер

Фад лугъунар

- Пямлу тлуьнар тлуьна тлигъирви тланурчиди тлакIа тлуьрлуьярзавай.
- Хъипи хъалхъасди хъуьрез-хъуьрез хъамадиз хъархъарин хъиреяр хъичена хъфена.
- Чимел члавуз члафара члакъракъарзавай члалитI чехи чулав чулхлумпIдал члагана.
- ЧлакIарви чларба члагъанчиди чулав чхрадин чулар чIудгъанна чурахъан чилик чуьнуьхарна.
- КIиркIирчи клемпил кIирацди кIвалакIар кIватIна клеви кIилидин кIвале клутадив клус-кIусна.
- Къакъаш къантIади къуланфериз хъуьчуьк къемкъер къуна къудал куьлдай къасарна.
- Хърахъбандин хъуртIун хърак хъам хътинди хъана.
- Къираул къуьрни къилав къиперхъан къуьн-къуьне къенидаказ къацу къветрек къекъевезвай.

ТуйкIуьрайди: АЗИЗРИН Севда

ГЕНИЙ ИЗ КУСАРОВ

«Микеланджело в ортопедии» - так вся западная пресса называла величайшего советского хирурга-ортопеда, доктора медицинских наук, лауреата Ленинской премии, Героя Социалистического Труда Гавриила Абрамовича Илизарова.

Еще в советские времена специально «под него» был создан целый институт - Всесоюзный Курганский научный центр «Восстановительная травматология и ортопедия» с головным учреждением в Кургане и филиалами в разных городах.

Знаменитый хирург родился в Кусарском районе Азербайджанской Республики 15 июня 1921 года. Окончил Симферопольский медицинский институт, работал врачом сельской больницы, стал заведующим хирургическим отделением Курганского областного госпиталя

Дайджест

для инвалидов войны.

Именно тогда, анализируя повреждения костей у солдат, прошедших войну, Гавриил Абрамович и пришел к своему знаменитому изобретению. Он видел, что при сложных переломах костей традиционные методы лечения практических результатов не дают, и предложил принципиально новый метод сращения костной ткани - при помощи изобретенного им аппарата.

Эта конструкция представляет собой металлические кольца, соединенные стержнями, по-звонящими менять положение колец относительно друг-друга. От самих колец отходят спицы, которые проходят сквозь костную ткань поврежденной конечности. Таким образом, они фиксируют положение обломков костей. Возможность колец менять положение позволяет костям фиксироваться и сращиваться в нужном положении.

При этом хирург сделал универсальный набор для аппарата, наподобие конструктора «Лего». В зависимости от того, какую именно кость или сустав в человеческом организме нужно вылечить, собирается уникальная конструкция. При этом никаких новых приспособлений изготавливать не надо.

Успех аппарата Илизарова был настолько оглушительным, что врачу в 1968 году присвоили сразу степень доктора медицинских наук, минуя кандидатскую ступеньку.

Его открытие позволило не только удлинять конечности или исправлять кривизну ног, но даже восстанавливать недостающие части конечностей, включая стопу, пальцы кисти.

В 1982 году весь мир признал советскую ортопедию лучшей. Первыми оценили возможности аппарата итальянцы. Они же добились монопольного права на производство чудо-конструкции в Западной Европе.

В Италии же появилась организация ASAMI (Ассоциация по изучению аппарата и метода Илизарова), открывшая международные курсы по обучению этому методу лечения. Директором ассоциации стал сам Гавриил Абрамович.

Вплоть до своей смерти (а умер Илизаров от острой сердечной недостаточности 24 июля 1992 года в Кургане) Гавриил Абрамович возглавлял свой Курганский научный центр. И если человек туда попадал, обратно он возвращался здоровым.

Аппарат гения из Кусаров до сих пор возвращает возможность полноценной жизни миллионам людей.

Дмитрий ГРИГОРЬЕВ

САМУР

Baş redaktor
Sədaqət KƏRİMOVARedaksiyamızın ünvanı: AZ 1073
Bakı, Mətbuat prospekti,
"Azərbaycan" nəşriyyatı, 3-cü
mərtəbə, 101-ci otaq.
www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.comHesab nömrəsi:
26233080000
"Kapital bank"ın 1 saylı
Yasamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708Qəzet Azərbaycan
Respublikasının Mətbuat
və İnformasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.
Qeydiyyat nömrəsi - 78İndeks: 5581
Sifariş: 272
Tiraj: 2000
Tel:(012)432-92-17

"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunmuşdur